

RIKOLLISUUDEN PELKO KASVAA ITÄ-HELSINGISSÄ

ASUINALUEIDEN ERILAISTUMINEN JA TURVATTOMUUDEN KOKEMINEN HELSINGISSÄ JA ESPOOSSA VUOSINA 1997 JA 2001

Viime vuosina on Suomessakin jälleen virinnyt kiinnostusta tutkimukseen, jonka kohteena on asuinalueiden erilaistuminen. Asuinalueiden erilaistumisella tarkoitetaan sosiaalitieteellisissä tutkimuksissa yleensä asuinalueiden eriytymistä asukkaiden tulo- ja varallisuustason, koulutuksen, ikärakenteen tai etnisen rakenteen mukaan. Tutkimusalue ei sinänsä ole uusi, etenkin pääkaupunkiseudulla on tehty jo useammalla vuosikymmenellä tällaista ns. sosiaaliekologista tutkimusta (ks. esim. Mayry 1997). Viime vuosina asuinalueita koskeva tutkimus on kuitenkin nopeasti ajankohtaistunut tulo- ja varallisuuserojen kasvun myötä. Monet tutkimukset ovat jo osoittaneetkin asuinalueiden sosioekonomisten erojen olevan kasvussa (ks. esim. Kortteinen & Vaattovaara 1999; Vaattovaara 1998).

Matti Kortteinen, Martti Tuominen ja Mari Vaattovaara toteavat tuoreessa artikkelissaan, että asuinalueiden erilaistumiskehityksen sosiaalisista seurauksista on toistaiseksi kuitenkin vähän tutkittua tietoa (2001, 318). He aloittavat tätä koskevan tutkimustyönsä tarkastelemalla väkivalta-rikollisuuden alueellista esiintymistä Helsingissä. Tutkijat esittävät keskeisenä johtopäätöksensä, että väkivaltaa esiintyy köyhien kaupunginosissa enemmän kuin kaupungissa keskimäärin. Tulos on tärkeä, joskaan sitä ei voitane pitää kovin yllättävänä. Havainto on toki sillä tavalla uusi, että se perustuu aineistoon, jossa on voitu yhdistää rikosten tekopaikkoja koskevia tietoja alueen asukkaiden ominaisuuksia koskeviin tietoihin. Monissa ns. kaupunkiekologisissa tutkimuksissa on päädytty aiemmin samantapaisiin tuloksiin, joskin vaatimattomammilla aineistoilla, joissa on ollut käytettävissä alueita ja niiden asukkaita koskevia aggregaattitason muuttujia. Esimerkiksi Juha Kääriäisen (1987) Helsingistä 1980-luvulla tekemät havainnot osoittivat, että paitsi rikollisuus myös

monet muut sosiaaliset ongelmat kasautuvat alueille, joiden väestön sosioekonominen asema on alhainen. Tämä on seurausta asuntomarkkinoiden toimintaperiaatteista, jotka kasaavat kaupunkitilassa samoille alueille ne, jotka eivät kykene tai halua kilpailla yksityisillä asuntomarkkinoilla elintilastaan. Ongelmat yksinkertaisesti keskittyvät vuokratulovaltaisille alueille, joissa asuu paljon vähäosaisinta väestöä. Tosin kiinnostava on kysymys siitä, millaisten prosessien seurauksena ongelmat kasautuessaan myös lisääntyvät.

Toisin sanoen havainto asuinalueen väestörakenteen ja alueella esiintyvien sosiaalisten ongelmien välisestä yhteydestä on sinänsä tärkeä mutta ei kovin uusi ja yllättävä. Kortteinen, Tuominen ja Vaattovaara toteavatkin, että kiinnostavampaa olisi tutkia muutosta, jos aineistot antaisivat siihen mahdollisuuden (2001, 325). Tässä tapauksessa olisi siis tutkittava, onko väkivalta kasautunut yhä enemmän köyhien kaupunginosiin. Muotoilen kysymyksen tässä artikkelissa hieman yleisemmässä muodossa: onko viimeaikaiseen yhteiskunnalliseen kehitykseen liittyvä asuinalueiden erilaistuminen johtamassa turvattomuuden lisääntymiseen erityisesti alueilla, joilla asuu köyhiä, sosiaalisten ongelmien vaivaamia asukkaita? Tämä voisi olla yksi tapa viedä eteenpäin tutkimusta, jonka tarkoituksena on kuvata asuinalueiden erilaistumiskehityksen sosiaalisia seurauksia.

RIKOLLISUUDEN PELKO ASUINALUEILLA

Monet asiat voivat aiheuttaa turvattomuuden tunnetta. Työttömyys, taloudelliset huolet, sairastaminen tai yksinäisyys ovat hyviä esimerkkejä sosiaalisen turvallisuuden puutteesta (ks. esim. Niemelä 2000). Usein kuitenkin turvattomuuden tunne liitetään erityisesti rikollisuuden pel-

koon. Rikollisuuden pelkoa puolestaan selittävät monet tekijät, joista yksi on rikollisuudesta käytävä julkinen keskustelu. Iltapäivälehdet ja muut tiedostusvälineet nostavat mielellään esiin yksittäisiä rikoksia koskevia kohujuttuja, jotka saattavat herättää tarpeetontakin pelkoa. (Ks. esim. Korander 2000.) Erityisesti yksinäiset ja muutoinkin sosiaalista turvattomuutta kokevat ihmiset ovat helposti tällaisen keskustelun uhreja. Rikollisuuden pelko ei siten ole missään suorassa yhteydessä siihen, missä määrin rikoksia todella tapahtuu ihmisten lähiympäristössä. Viimeaikaiset empiiriset tutkimukset osoittavat rikollisuuden pelon yleisesti ottaen kasvaneen Suomessa, vaikka uhritutkimusten valossa ”reaalista” syytä tähän ei aina olisikaan (Heiskanen & al. 2000).

Rikollisuuden pelolla on kuitenkin yhteys ihmisten arkipäivän kokemuksiin. Välitön elinympäristö tarjoaa kosketuspinnan rikoksiin ja niiden uhkaan. Yhtäältä suorat omakohtaiset kokemukset uhkaavista tilanteista tai rikoksen uhriksi joutumisesta saattavat lisätä turvattomuuden tunnetta omalla asuinalueella (Rountree 1998). Toisaalta ympäristö viestii erilaisin symbolein turvallisuudesta tai turvattomuudesta. Osa ympäristön ominaisuuksista tulkitaan kulttuurissamme vaaran merkeiksi. Tällaisia vaaran merkkejä voivat olla esimerkiksi ympäristön epäsiisteys ja huonokuntoisuus, hämäryys, hiljaisuus tai etninen erilaisuus. (Karisto & Tuominen 1993; Pain 2000, 369–370.) Asuinalueiden erilaistuneisuutta ajatellen rikollisuuden pelolta ovat siten parhaiten suojassa ihmiset, joiden ei tarvitse omassa lähiympäristössään kohdata pelottavia tilanteita tai jotka eivät elä keskellä vaarasta viestiviä merkkejä.

Vähäosaisimmilla ihmisillä on vähiten mahdollisuuksia valita asuinympäristöään. He saattavat joutua asumaan vastoin tahtoaan ympäristössä, jonka kokevat uhkaavaksi ja pelottavaksi. Tällaiset ympäristöt ovat usein sotkuisia, huonokuntoisia ja rauhattomia. Sosiaaliset ongelmat näkyvät ympäristöstä ulospäin paitsi fyysisistä rakenteista myös ihmisten käyttäytymisestä. Erityisesti juopuneiden miesporukoiden tai rauhattomien nuorisjoukkojen läsnäolo leimaa helposti koko asuinalueen vastenmieliseksi ja pelottavaksikin. Turvattomuuden kokeminen on siten oletettavasti yhteydessä asuinalueen asukkaiden sosiaaliseen koostumukseen ja toisaalta siihen, millainen on alueen turvallisuutta tai turvattomuutta viestivä merkistö.

Tämän artikkelin empiirinen aineisto perustuu Suomen Kuntaliiton Efektia Oy:llä teettämiin ns. kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksen kyselyaineistoihin, joista olen tätä artikkelia varten poiminut Helsingin ja Espoon tiedot vuosilta 1997 ja 2001. Kysely edustaa tilastollisesti 18–70-vuotiaasta väestöstä. Vuoden 1997 Helsingin ja Espoon yhteenlaskettu netto-otos oli 4 426 vastaajaa ja vuonna 2001 vastaavasti 2 930. Varsinaisten kunnallisia palveluja koskevien kysymysten lisäksi tutkimuksessa kysyttiin eräitä rikollisuuteen liittyvään turvallisuuteen kytkeytyviä asioita. Tavanomaisten taustamuuttujien lisäksi aineisto sisältää vastaajan postinumeron.

Postinumeron avulla oli mahdollista yhdistää aineistoon vastaajan asuinalueutta koskevia tietoja, esimerkiksi alueen tulotasoa, koulutustasoa ja työttömyyttä koskevia tietoja. Tämänkaltaisia tietoja oli saatavana Tilastokeskuksen Suomi-CD-tietokannasta. Näistä lopullisiin analyyseihin valitsin alueella 31.12.1997 vallinneen työttömyysasteen, joka perustuu työhallinnon työnhakijarekistereihin. Käytettävissä olleista muuttujista juuri työttömyysaste kuvastanee parhaiten köyhyyden ja siihen liittyvien monien ongelmien kasautumista asuinalueella. Vaikka työttömyys oli kyseisenä ajankohtana vielä suuri myös pääkaupunkiseudun eliittialueilla ja on sen jälkeen laskenut huomattavasti kaikissa kaupunginosissa, alueiden väliset suhteelliset hyvinvointierot ovat kuitenkin hyvin hitaasti muuttuvia. Tähän on syynä hitaasti vaihtuva asuntokanta. Kuten Kortteinen, Tuominen ja Vaattovaara (2001, 325) toteavat, huono-osaisuus on tiukasti valettu asuinalueiden betoniin. Toisaalta Kortteinen ja Vaattovaara (1999, 346–347) ovat todenneet, että juuri työttömyydellä mitattuna huono-osaisuus olisi pääkaupunkiseudulla kasautumassa lähinnä Helsingin itäisiin ja pohjoisiin kaupunginosiin.

Käytettävissäni olleessa aineistossa jaoin vastaajat postinumeron alueensa (joita oli 121) työttömyysasteen mukaan kolmeen ryhmään: suhteellisesti alhaisen työttömyyden alueilla asuviin (työttömyysaste 3–8 %), keskimääräisen työttömyysasteen alueilla asuviin (9–14 %) ja korkean työttömyysasteen alueilla asuviin (15–25 %). Esimerkkinä alhaisen työttömyysasteen alueista voi mainita Westendin (5 %), Tapiolan (7 %) tai Etelä-Haagan (8 %), keskimääräisen työttömyysasteen alueista Taka-Töölön (10 %), Suutarila-Sil-

Taulukko 1. Asuinalueella liikkumisen turvallisuus myöhään illalla Helsingissä ja Espoossa vuosina 1997 ja 2001, %

	Postinumeroalueen työttömyysaste 1997					
	3–8 %		9–14 %		15–25 %	
	1997	2001	1997	2001	1997	2001
Kokee asuinalueella liikkumisen						
– turvallisesti	41	40	29	27	19	17
– melko turvallisesti	47	49	52	51	52	47
– turvattomaksi tai ei uskalla mennä ulos yksin	12	11	20	23	30	36
	100	100	100	100	100	100
	n = 1 049	n = 777	n = 2 295	n = 1 328	n = 972	n = 763

1997: $\chi^2 = 163$, df = 4, p < 0.000. Spearmanin p = 0,19.
 2001: $\chi^2 = 175$, df = 4, p < 0.000. Spearmanin p = 0,24.

tämäen (12 %) tai Kivenlahden (12 %) ja korkean työttömyysasteen alueista Sörnäisen (19 %), Kontulan (21 %), Myllypuron (22 %), Jakomäen (24 %) tai Herttoniemen (25 %). Pääkaupunkiseutua tunteva havaitsee jo näiden esimerkkien perusteella, että työttömyysaste näyttää luokittelevan asuinalueet kohtuullisen hyvin myös sosiaalisen statuksen mukaisesti.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen siis rikollisuuteen liittyvän turvattomuuden kytkentää asuinalueiden sosioekonomiseen koostumukseen ja tähän liittyvää muutosta. Tutkimuksen pääkysymykset voisi tiivistää seuraavasti:

- Onko asuinalueen väestöllinen huono-osaisuus (työttömyysaste) yhteydessä asukkaiden kokemaan turvattomuuteen?
- Lisääntynkö turvattomuus alueilla, joille huono-osaisuus kasautuu?
- Jos turvattomuus lisääntyy huono-osaisten alueilla, millaisiin väestöryhmiin kasvu kohdistuu?
- Mitkä muut ympäristötekijät kuin huono-osaisuuden kasautuminen saattaisivat kytkeytyä turvattomuuden kokemiseen?

TULOKSET

Turvattomuuden tunnetta mitattiin kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksessa mm. kysymyksellä, joka heijastaa yleistä henkilökohtaisen turvallisuuden tunnetta omalla asuinalueella: ”Miten turvallisesti koette seuraavat asiat?” Kysymyssarjan ensimmäisen alakysymyksen ”Kävely asuinalueella myöhään illalla” vastausvaihtoehdot olivat ”turvallisesti”, ”melko turvallisesti”, ”turvattomaksi”, ”en uskalla mennä yksin” ja ”en osaa sanoa”.

Helsingiläisten ja espooalaisten turvattomuus näyttää tässä mielessä hieman lisääntyneen keskimäärin. Vuonna 1997 vastaajista 20 prosenttia ilmoitti kokevansa turvattomuutta tai välttävänsä ulos menemistä iltaisin ja vastaava luku vuonna 2001 oli 23 prosenttia. Kiinnostavaa on nyt katsoa, minkälaisille alueille turvattomuus ja sen lisääntyminen ovat sijoittuneet. Taulukosta 1 voimme havaita, että turvattomuus on selvästi yleisintä suuren työttömyyden asuinalueilla. Alhaisimman työttömyysasteen alueilla noin joka kymmenes kokee turvattomuutta, mutta korkeimman työttömyysasteen alueilla liikutaan yli 30 prosentissa. Vielä kiinnostavampaa on huomata muutos ja sen suunta: suurimman työttömyyden alueilla turvattomuutta kokeneiden määrä on lisääntynyt vuodesta 1997 vuoteen 2001 kuudella prosenttiyksiköllä (muutos on tilastollisesti merkitsevä 1 %:n riskitasolla). Lisäystä on hiukan tapahtunut myös keskimääräisen työttömyyden alueilla (muutos on tilastollisesti merkitsevä 5 %:n riskitasolla) mutta ei lainkaan alhaisen työttömyyden alueilla. Toisin sanoen asuinalueen väestöllinen koostumus kytkeytyy turvattomuuden kokemuksiin Helsingissä ja Espoossa, ja näiden tekijöiden välinen yhteys on selvästi vahvistumaan päin: turvattomuus kasvaa alueilla, joille sosiaaliset ongelmat kasautuvat. Käytännössä nämä alueet ovat Itä- ja Koillis-Helsingin lähiöitä.

Rikollisuuden pelko näyttää siten lisääntyneen erityisesti Helsingin itäisissä kaupunginosissa. Voisiko taustalta löytyä ”todellista”, rikollisuuden kasvuun liittyvää syytä? Valitettavasti käytössä ei ole asuinaluekohtaisia tietoja rikollisuuden kehityksestä. Kuitenkin taulukkoon 2 on koottu koko Helsinkiä koskevia tietoja eräiden poliisin tietoon tulleiden rikosten määrällisestä kehityksestä vuosina 1997–2000. Tarkasteltavaksi on otettu

Taulukko 2. Poliisin tietoon tulleen rikollisuuden kehitys Helsingissä vuosina 1997–2000, eräiden rikostyyppien mukaan

	1997	1998	1999	2000
Varkausrikokset	41 925	41 419	40 686	41 930
Moottoriajoneuvojen luvattomat käyttöönotot	4 441	5 769	6 446	5 164
Ryöstöt	666	597	756	797
Vahingonteot, lievät	6 831	6 820	8 157	8 950
Pahoinpitelyrikokset yhteensä	4 771	4 880	4 749	4 717
Pahoinpitelyrikokset yksityisessä asunnossa	1 153	1 237	1 199	1 225
Pahoinpitelyrikokset muussa yksityisessä paikassa	420	431	438	410
Pahoinpitelyrikokset liikekeskuksissa	303	310	315	285
Pahoinpitelyrikokset muissa yleisissä paikoissa	2 037	2 026	2 048	2 029
Pahoinpitelyrikokset ravitsemisliikkeissä	838	857	721	746

Lähde: Tilastokeskus, FinStat, poimittu 28.2.2002

vain yleisimpiä rikostyypppejä ja sellaisia, joilla voi olettaa olevan merkitystä tämän tutkimuksen kannalta. Havaitsemme, että omaisuusrikosten ryhmässä lisäystä on tapahtunut moottoriajoneuvojen luvattomien käyttöönottojen, ryöstöjen ja erityisesti lievien vahingontekojen kohdalla. Nämä kaikki rikostyyppit ovat sellaisia, joihin nuoret useimmiten syyllistyvät. Sen sijaan tavallisimmassa omaisuusrikosten ryhmässä, varkauksissa, ei ole tapahtunut lisäystä. Myös pahoinpitelyrikosten määrä on pysynyt jokseenkin vakiona, tarkasteltiinpa sitten yksityisissä tai julkisissa tiloissa tapahtuneita rikoksia. Näiden tietojen valossa voisi siis olettaa, että rikollisuuden pelon lisääntyminen sosiaalisten ongelmien vaivaamilla asuinalueilla saattaisi olla yhteydessä lähinnä nuorille tyypillisen omaisuusrikollisuuden lisääntymiseen.

Kaupunkien pahimmillakin työttömyysalueilla asuu tavanomaista ja monenlaista väkeä, suurin osa työikäisistä käy työssä, ikä- ja sukupuoli-rakenne vaihtelee jne. Millaisiin väestöryhmiin edellä havaittu pelon lisääntymistä koskeva muutos on kohdistunut? Tältä osin muutoksen tarkastelu käy tilastollisen yleistämisen kannalta epävarmaksi, sillä näin pitkälle rajatuissa osaryhmissä aineisto hupenee auttamatta liian pieneksi. Suuntaa-antavina tuloksia voitaneen silti pitää. Taulukkoon 3 on koottu turvattomuutta kokeneiden prosenttiosuuksia suuren työttömyyden alueilla eri väestöryhmissä kumpanakin vertailuvuonna.

Aluksi voidaan kysyä, onko turvattomuus lisääntynyt nimenomaan henkilöillä, jotka asuvat työttömyyden vaivaamilla alueilla ja joilla itsellään tai heidän perheillään on keskimääräistä

enemmän sosiaalisia ongelmia? Vai lisääntynkö turvattomuus päinvastoin niillä, jotka asuvat työttömyysalueilla mutta joilla itsellään ei ilmoituksensa mukaan ole erityisiä sosiaalisia ongelmia?

Kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksessa kysyttiin vastaajilta heidän sosiaalisista ongelmistaan seuraavasti: ”Onko Teillä tai jollakin perheenjäsenellänne ollut ongelmia, jotka vaikeuttavat jokapäiväisestä arkielämästä selviytymistä? Mitä ongelmia? – –” Alakysymyksinä luettiin kaikkiaan 15 sosiaalista ongelmaa. Tämän kysymyksen pohjalta laadin oman summamuuttujan, joka koostui kaikkiaan yhdeksästä kyseisen kysymyksen alakohdasta. Nämä olivat työttömyys, lomautus, työttömyyden pelko, asumiseen liittyviä ongelmia, taloudellisia ongelmia, elämää vaikeuttava sairaus tai vamma, alkoholin/huumeiden käyttöön liittyviä ongelmia, yksinäisyyttä ja nälkä, puute ruuasta. Tämän jälkeen luokittelin vastaajat summamuuttujan arvon mukaan kolmeen ryhmään: ei lainkaan ongelmia, yksi tai kaksi ongelmaa ja kolme ongelmaa tai enemmän.

Havaitsemme ensinnäkin, että turvattomuutta kokivat selvästi eniten sellaiset pahimmilla työttömyysalueilla asuvat vastaajat, joilla itsellään oli eniten sosiaalisia ongelmia. Vuonna 1997 heistä 36 prosenttia ja vuonna 2001 jo 42 prosenttia koki turvattomuutta asuinalueellaan. Toisaalta tässä ryhmässä muutos ei ollutkaan suurin: eniten pelko oli lisääntynyt sellaisten työttömyysalueilla asuvien keskuudessa, joilla itsellään ei ollut lainkaan sosiaalisia ongelmia, siis esimerkiksi työttömyyttä tai sen uhkaa. Kun tähän ryhmään kuuluvista vuonna 1997 ilmoitti kokevansa turvattomuutta 21 prosenttia, luku oli vuonna 2001 jo 31

Taulukko 3. Helsingissä ja Espoossa korkean työttömyyden alueilla asuvista niiden osuus, jotka kokevat asuinalueella liikkumisen turvattomaksi tai välttävät liikkumista asuinalueellaan myöhään illalla, joidenkin taustamuuttujien mukaan vuosina 1997 (n = 972) ja 2001 (n = 763)

	1997	2001	Merkitsevä 1 (**) tai 5 (*) %:n riskitasolla
Vastaajalla oman ilmoituksensa mukaan sosiaalisia ongelmia			
– ei lainkaan	21 (308)	31 (252)	**
– yksi tai kaksi ongelmaa	30 (339)	36 (272)	–
– kolme tai enemmän	36 (205)	42 (148)	–
Koulutus			
– perus-, keski- tai kansakoulu	33 (354)	38 (228)	–
– ylioppilas tai ammatillinen tutkinto	30 (478)	37 (373)	*
– korkeakoulu tai ammattikorkeakoulu	24 (175)	29 (178)	–
Sukupuoli			
– mies	15 (431)	21 (321)	*
– nainen	41 (581)	46 (457)	–
Ikä			
18–29 vuotta	31 (259)	44 (189)	**
30–54 vuotta	26 (522)	32 (400)	*
55–70 vuotta	37 (230)	34 (191)	–

prosenttia. Aivan samansuuntaisen tuloksen sain, kun tutkin turvattomuuden ja asuinalueen työttömyysasteen välistä yhteyttä eri koulutusryhmissä: eniten pelkäsivät vähän koulutetut työttömyysalueilla asuvat, mutta pelko oli lisääntynyt eniten työttömyysalueilla asuvien hyvin koulutettujen joukossa. Tulokset viittaavat siis sosiaalisen etäisyyden kasvuun suuren työttömyyden asuinalueilla. Mahdollinen tulkinta on, että Itä-Helsingin työttömyysalueilla asuvat menestyjät ovat viime vuosina nähneet ja kokeneet asuinalueellaan yhä enemmän tapahtumia, jotka ovat kaukana heidän omista arvostuksistaan ja elämäntavastaan. Valitettavasti käytössä ollut aineisto ei tarjonnut mahdollisuutta tarkastella näitä ”todellisia” rikosuhrikokemuksia tai vastaajien tekemiä omakohtaisia havaintoja lähiympäristönsä rikostai häiriökäyttäytymisestä.

Rikollisuuden pelkoa koskevissa tutkimuksissa toistuu sukupuolen merkitys pelon selittäjänä siten, että naisten todetaan pelkäävän selvästi enemmän kuin miesten (ks. esim. Niemi 2000, 139). Sama havainto toistui myös tämän aineiston kohdalla. Suuren työttömyyden alueilla naisista koki turvattomuutta 41 prosenttia vuonna 1997 ja 46 prosenttia vuonna 2001. Vastaavat luvut olivat miehillä 15 prosenttia vuonna 1997 ja 21 prosenttia vuonna 2001. Turvattomuus oli siis lisääntynyt kyseisillä alueilla molemmilla sukupuolilla, miehillä suhteellisesti ottaen hieman enemmän kuin naisilla.

Vastaajien iän huomioon ottaminen tuotti myös kiinnostavan havainnon. Vuonna 1997 työttömyysalueilla asuvista vanhimmat ikäluokat (55–70-vuotiaat) kokivat turvattomuutta hiukan muita ikäryhmiä enemmän. Vuoden 2001 aineistossa tilanne oli kääntynyt päinvastaiseksi. Kun nuorimmista vastaajista (18–29-vuotiaat) 31 prosenttia ilmoitti vuonna 1997 kokevansa turvattomuutta, luku oli 43 prosenttia vuonna 2001. Vastaavasti vanhimmissa ikäluokissa turvattomuus oli näillä alueilla jopa hiukan vähentynyt: heistä turvattomuutta koki 37 prosenttia vuonna 1997 ja 34 prosenttia vuonna 2001.

Asuinalueella liikkumiseen liittyvä turvattomuuden tunne on yksi osa rikollisuuden pelkoa. Tarkastelua voidaan laajentaa koskemaan muunkin tyyppisiä rikoksia. Kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksessa kysyttiin vastaajilta: ”Kuinka huolestunut olette siitä, että te tai jokin perheenne jäsen voisi joutua seuraavien rikosten uhriksi asuinkunnassanne?” Tämän jälkeen luettiin erilaisia rikoksia, kuten ”kotiin murtaudutaan” tai ”väkivallalla uhkailu”. Vastausvaihtoehdot olivat seuraavat: ”en ollenkaan huolestunut”, ”melko huolestunut”, ”erittäin huolestunut” ja ”asia ei koske minua”.

Taulukkoon 4 on koottu järjestyskorrelaatio-kertoimia vastaajien postinumeroalueen työttömyysasteen ja erilaisia rikoksia koskevien huolenaiheiden välillä. Näyttää siltä, että asuinalueen työttömyysaste liittyy molempina ajankohtina sii-

hen, missä määrin asukkaat kokevat erilaisia rikoksia koskevia uhkia. Vain asuntomurtojen kohdalla yhteyttä ei näyttäisi olevan. Toisaalta yhteys on vahvin henkilökohtaiseen koskemattomuuteen liittyvien tekojen kohdalla. Eniten alueen työttömyysaste näyttää lisäävän väkivallan pelkoa. Lisäksi huomaamme, että yhteys alueen työttömyysasteen ja eri rikosuhkien välillä on vahvistunut useimmissa rikostyypeissä; selvintä tämän yhteyden vahvistuminen on ollut ehkä vahingon-tekorikosten ja väkivallalla uhkailun kohdalla.

Edellä on siis havaittu yhteys asuinalueen työttömyysasteen ja turvattomuuden välillä. Mutta miten tämä yhteys syntyy? On mahdollista, että työttömyyden vaivaamalla alueilla, joilla usein esiintyy muitakin sosiaalisia ongelmia, ihmiset joutuvat kohtaamaan tilanteita, jotka herättävät pelkoa. Juopuneiden aiheuttamat häiriöt yleisillä paikoilla tai naapurustossa kuuluvat riidat saattavat olla esimerkkejä tällaisista tilanteista. Saattaa olla, että tällaisissa ympäristöissä ihmiset ovat aivan konkreettisesti myös itse joutuneet uhkaaviin tilanteisiin. Pelko perustuisi siis omakohtaisiin havaintoihin ja niiden perusteella tehtyihin johtopäätöksiin. Mutta asuinalueen fyysinen ympäristö myös itsessään saattaa viestiä vaaraa, vaikka mitään varsinaisiin omiin kokemuksiin perustuvaa syytä pelkoon ei olisiakaan (Karisto & Tuominen 1993, 75–101). Ympäristöministeriön ja Tilastokeskuksen yhdessä tuottaman Asukasbarometri 1998:n aineistoon perustuneessa tutkimuksessaan Kersti Jääskeläinen, Juha Kääriäinen, Hilikka Miettinen ja Aila Peltoniemi (2001, 32–35) havaitsivat, että asukkaiden tyytyväisyys asuinalueensa ilmeeseen ja ulkonäköön sekä rakentamisen väljyyteen oli yhteydessä turvallisuuden kokemiseen. Samoin tyytyväisyys oman asuintalon ulkonäköön ja sen huoltoon selitti turvallisuuden tunnetta. Lisäksi asuintalon talotyyppi ja kerrosten lukumäärä näyttivät selittävän asiaa tilastollisesti: mitä suurempi ja korkeampi talo, sitä turvattommammiksi ihmiset itsensä tunsivat. Voisi siis sanoa, että huonosti hoidetut, epäsiistit ja liian tiiviit ja massiiviset asuin-ympäristöt synnyttävät turvattomuuden tunnetta. Jos tällaisissa ympäristöissä lisäksi konkreettisesti kohtaa pelottavia tilanteita, turvattomuus varmasti kasvaa.

Myös tässä artikkelissa on mahdollista laajentaa asetelmaa ympäristötekijöiden osalta. Kaupunki- ja kuntapalvelututkimuksessa vastaajilta tiedusteltiin heidän mielipidettään asuinalueensa laa-

Taulukko 4. Postinumeroalueen työttömyysasteen (1997) yhteys eräitä rikoksia koskeviin huolenaiheisiin Helsingissä ja Espoossa vuosina 1997 ja 2001, Spearmanin p , ** = merkitsevä 1 %:n riskitasolla

	1997	2001
Moottoriajoneuvo varastetaan	,075**	,107**
Moottoriajoneuvoa vahingoitetaan	,080**	,116**
Kotiin murtaudutaan	,019	,024
Polkupyörä varastetaan	,077**	,104**
Muuta henkilökohtaista omaisuutta varastetaan	,055**	,074**
Henkilökohtaista omaisuutta vahingoitetaan	,055**	,103**
Väkivaltainen ryöstö	,133**	,157**
Väkivallalla uhkailu	,125**	,177**
Väkivallan kohteeksi joutuminen	,135**	,152**
Seksuaalirikos	,113**	,116**
Rattijuopon aiheuttama liikenne-onnettomuus	,079**	,082**

dusta seuraavasti: ”Jos ajattelette omaa asumistanne ja asuinalueettanne, miten tyytyväinen Te olette seuraaviin asioihin?” Alakohtia oli kaikkiaan 15, joista tarkoitukseeni sopivat seuraavat: ”puistojen ja viheralueiden laatu”, ”melu ja ilmansaasteet” ja ”asuinalueen katujen ja teiden hoito”. Koodasin vastaukset niin, että vastaus ”erittäin tyytyväinen” tai ”melko tyytyväinen” sai arvon 1, muuten arvo oli 0. Seuraavaksi laskin summamuuttujan niin, että ”tyytymättömiksi” luokittelin ne, jotka saivat kaikista kolmesta osavastauksesta summaksi 0. ”Osittain tyytymättömiksi” luokittelin ne, jotka saivat arvoksi 1 tai 2, ja ”tyytyväisiksi” ne, joilla summamuuttujan arvoksi tuli 3. Lisäksi aineistossa oli käytettävissä vastaajan talotyyppiä ja asuinpaikan sijaintia (keskusta/lähiö) kuvaavat muuttujat.

Seuraavaksi lasken logistisen regressioanalyysin avulla turvattomuutta tilastollisesti selittävät mallit, joissa ovat mukana aiemmin kuvatut yksilötason muuttujat (sukupuoli, ikä ja sosiaaliset ongelmat) sekä asuinympäristöä kuvaavia muuttujia (talotyyppi, asuinpaikan sijainti, arvio ympäristön laadusta sekä alueen työttömyysaste). Selitettävänä muuttujana on asuinalueella myöhään illalla liikkumisen turvattomuutta kuvaava kysymys (sama kuin edellä), jonka dikotomisoin. Logistisen regressiomallin laskeminen on tässä tapauksessa siinä mielessä kiinnostavaa, että se todellakin mahdollistaa useamman selittävän muuttujan ja (tässä tapauksessa) kahden selitystason käyttämisen. Kuinka hyvin edellä kuvatut yksilötason te-

Taulukko 5. Asuinalueella myöhään illalla liikkumiseen liittyvä turvattomuus Helsingissä ja Espoossa, logistiset regressiomallit 1997 ja 2001

Muuttuja	1997 R	Vedonlyönti- suhde	Merkitsevä 1 (**) tai 0,1 (***) %:n riski- tasolla	2001 R	Vedonlyönti- suhde	Merkitsevä 1 (**) tai 0,1 (***) %:n riski- tasolla
Sukupuoli						
– nainen	0,21	3,56	**	0,20	3,51	***
– mies (viiteryhmä)						
Ikä						
– 18–29 vuotta (viiteryhmä)						
– 30–54 vuotta	0,00	1,16				
– 55–70 vuotta	0,07	1,83	***			**
Sosiaalisia ongelmia						
– ei lainkaan (viiteryhmä)						
– 1–2 ongelmaa	0,04	1,33	**	0,04	1,31	
– 3 ongelmaa tai enemmän	0,06	1,64	***	0,05	1,52	**
Talotyyppi						
– kerrostalo	0,10	2,01	***	0,09	1,75	***
– pientalo (viiteryhmä)						
Ympäristön laatu						
– tyytymätön	0,15	2,72	***	0,14	2,63	***
– osittain tyytymätön	0,06	1,55	***	0,08	1,69	***
– tyytyväinen (viiteryhmä)						
Postinumeroalueen työttö- mysaste						
– 3–8 % (viiteryhmä)						
– 9–14 %	0,03	1,34		0,08	2,01	***
– 15–25 %	0,09	2,32	***	0,17	4,11	***

kijät yksinään selittävät turvattomuutta, kun muut saman tason tekijät vakioidaan? Entä onko alueen työttömyys ainoa yhteisötason selittäjä, vai voisivatko selitystä täydentää muut ympäristötekijät? Muuttuuko selitysmalli vuosien 1997 ja 2001 välillä? Näitä kysymyksiä koskevat tulokset ovat taulukossa 5.

Ensinnäkin voidaan sanoa, että yksilötason tekijöistä sukupuoli oli vahvin selittäjä molempina vuosina. Myös vastaajan omien sosiaalisten ongelmien määrä nosti mallin selitysstetta selvästi molempina vuosina. Sen sijaan iän itsenäinen merkitys oli vielä vuonna 1997 heikosti näkyvisä mutta jäi merkityksettömäksi vuoden 2001 aineistossa.

Ympäristötekijöistä asuinpaikan sijainnilla (keskusta/lähiö) ei ollut merkitystä kumpanakaan ajankohtana. Sen sijaan talotyyppi vaikutti niin, että kerrostalossa asuvat tunsivat itsensä turvattomammiksi pientaloasukkaihin verrattuna. Talotyyppiäkin suurempi merkitys näytti olleen kuitenkin asuinympäristön laatua koskevilla arvioil-

la: ne, jotka olivat kriittisiä asuinympäristönsä laadun suhteen, myös kokivat muita enemmän turvattomuutta. Vuonna 1997 tämä muuttuja oli jopa hiukan parempi selittäjä kuin asuinalueen työttömyysaste. Työttömyysasteen merkitys korostui kuitenkin vuoden 2001 aineistossa niin, että alueen työttömyys selitti turvattomuutta jopa paremmin kuin sukupuoli.

Edellisistä havainnoista ehkä tärkein on se, että asuinympäristön laatuun ja hoitoon liittyvät ympäristötekijät ja alueen väestön sosiaalinen koostumus ovat tärkeitä itsenäisiä turvattomuuden selittäjiä. Toisin sanoen siisti ja hoidettu ympäristö viestii turvallisuutta riippumatta siitä, mikä on alueen asukkaiden sosiaalinen koostumus. Vastaavasti epäsiisti ja huonosti hoidettu ympäristö lisää turvattomuuden tunnetta, vaikka alueella ei asuisikaan erityisen runsaasti marginalisoituneita väestöryhmiä. Mutta toisaalta sosiaalisten ongelmien kasautuminen ja näkyminen asuinympäristössä tuottavat turvattomuutta riippumatta asuinympäristön laadusta. Huonon ym-

päristön ja epäedullisen väestökoostumuksen yhdistelmä on tietysti hankalin kombinaatio turvattomuuden kannalta.

YHTEENVETO JA POHDINTA

Tämän artikkelin tarkoituksena on ollut kuvailla kyselyaineiston valossa espoolaisten ja helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta asuinalueellaan. Artikkelin alussa esitettuihin tarkennettuihin tutkimuskysymyksiin voidaan nyt vastata seuraavasti:

– Turvattomuutta koetaan eniten asuinalueilla, joiden työttömyysaste oli korkein 1990-luvun puolivälissä.

– Turvattomuus lisääntyi vuosina 1997–2001 eniten suurimman työttömyyden alueilla.

– Työttömyysalueilla turvattomuus lisääntyi kaikissa väestöryhmissä mutta eniten sosiaalisesti menestyneiden ryhmässä.

– Väestörakenteen huono-osaisuuden lisäksi myös ympäristötekijät selittävät turvattomuuden kokemuksia.

Artikkelin alussa viitattiin tutkimustuloksiin,

joiden mukaan pääkaupunkiseudulla on tapahtumassa asuinalueiden sosioekonomista erilaistumista, ja tällä erilaistumisella on ilmeisiä sosiaalisia seurausvaikutuksia, joista yksi voi olla pelon ja turvattomuuden kasautuminen entistä enemmän huono-osaisimpien asuinalueille. Edellä esitetyt havainnot näyttäisivät sopivan jokseenkin hyvin tähän kuvaan: turvattomuus kasautuu alueille, joille muunkin huono-osaisuus kasautuu. Merkittävä hyvinvointia vähentävä tekijä on pelko, joka tietysti ahdistaa henkisesti mutta myös rajoittaa sosiaalista vuorovaikutusta. Tärkein seurausvaikutus tästä on ehkäpä siinä, että kasautuessaan alueellisesti turvattomuus saattaa omalta osaltaan kiihdyttää muunkin huono-osaisuuden alueellista kasautumista. Pelottavista tai epämiellyttävistä ympäristöistä hakeutuvat pois ne, joille se on mahdollista. Huono-osaisimmat joutuvat vetäytymään lähiympäristönsä sosiaalisesta vuorovaikutuksesta. Tässä mielessä huolestuttavin yksittäinen tutkimustulos olikin se, että pelko oli lisääntynyt eniten pahimpien työttömyysalueiden hyväosaisten asukkaiden keskuudessa.

KIRJALLISUUS

Heiskanen, Markku & Aromaa, Kauko & Niemi, Hannu & Siren, Reino (toim.): Tapaturmat, väkivalta, rikollisuuden pelko. Väestöhaastattelujen tuloksia vuosilta 1980–1997. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 171. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2000

Jääskeläinen, Kersti & Kääriäinen, Juha & Miettinen, Hilkka & Peltoniemi, Aila: Turvattomuuden kokeminen asuinalueella. Teoksessa: Sosiaaliset suhteet suomalaisessa kaupunkiympäristössä Asukasbarometrin 1998 aineiston perusteella. Ympäristöministeriö, Asunto- ja rakennusosasto. Suomen ympäristö 461. Helsinki: Edita, 2001

Karisto, Antti & Tuominen, Martti: Kirjoituksia kaupunkipelosta. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1993:8. Helsinki 1993

Korander, Timo: Turvallisuus rikollisuuden ja sen pelon vastakohtana. S. 177–216. Teoksessa: Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.): Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Vastapaino, 2000

Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari: Pääkaupunkiseudun kehitysuunta on kääntynyt. Yhteiskuntapolitiikka 64 (1999): 4, 342–351

Kortteinen, Matti & Tuominen, Martti & Vaattovaara, Mari: Helsingin sosiaalimaantieteellinen rakenne ja pahoinpitelyrikollisuus. Yhteiskuntapolitiikka 66 (2001): 4, 318–327

Kääriäinen, Juha: Sosiaaliset ongelmat, asuinaluei-

den segregoituneisuus ja paikallisyhteisöllisyys – Helsingin sosiaalisten ongelmien asuinalueittaisen vaihtelun tarkastelua. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston julkaisusarja A/3, 1987

Mayry, Jon: Ilmakuva pääkaupunkiseudun asuinalueiden sosiaalisista eroista 1990-luvun alussa. S. 55–87. Teoksessa: Mitä osoite osoittaa? Asuinalueiden erilaistuminen Helsingin seudulla. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 1997:2

Niemelä, Pauli: Turvallisuuden käsite ja tarkastelukehikko. S. 21–37. Teoksessa: Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.): Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Vastapaino, 2000

Niemi, Hannu: Rikoksen pelko ja varotoimet. S. 135–153. Teoksessa: Heiskanen, Markku & Aromaa, Kauko & Niemi, Hannu & Siren, Reino (toim.): Tapaturmat, väkivalta, rikollisuuden pelko. Väestöhaastattelujen tuloksia vuosilta 1980–1997. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 171. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 2000

Pain, Rachel: Place, social relations and the fear of crime: a review. *Progress in Human Geography* 24 (2000): 3, 365–387

Rountree, Pamela: A Reexamination of the Crime-Fear Linkage. *Journal of Research in Crime & Delinquency* 35 (1998): 3, 341–373

Vaattovaara, Mari: Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen. Ympäristö ja alueellisuus. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1998:7.

ENGLISH SUMMARY

Juha Kääriäinen: Fear of crime growing in eastern Helsinki. The differentiation of residential areas and experiences of insecurity in Helsinki and Espoo in 1997 and 2001 (Rikollisuuden pelko kasvaa Itä-Helsingissä. Asuinalueiden erilaistuminen ja turvattomuuden kokeminen Helsingissä ja Espoossa vuosina 1997 ja 2001)

There is growing evidence of increasing internal differentiation within residential areas in major cities in Finland. This is quite obviously related to a more general trend in development in Finnish society, which has seen not only income differentials open up considerably but also welfare state institutions lose much of their significance. There has been quite considerable research to explore the growth of social differences within residential areas, but much less attention has been paid to the consequences of these processes. This study is concerned specifically with experiences of insecurity associated with crime and changes in these experiences in the Finnish capital of Helsinki and in its neighbouring city of Espoo. The material consists of two questionnaire studies conducted in 1997 and 2001, in which the local unit of observation is the respondent's post code area. The degree of differentiation within residential areas is measured by reference to the local unemployment rate.

The results can be summarised as follows:

- experiences of insecurity are most common in those residential areas that have the highest unemployment rate
- experiences of insecurity increased most in 1997-2001 in areas of high unemployment
- in high unemployment areas experiences of insecurity increased in all population groups but most in the socially successful groups
- experiences of insecurity are explained not only by deprivation in residential areas but also by environmental factors.

These observations would seem to be more or less in line with the earlier findings that have been made with regard to social differentiation in major cities: experiences of insecurity tend to accumulate in the same areas where general social deprivation is high. Perhaps the most significant consequence of this is that the accumulation of experiences of insecurity tends to give rise to further local accumulation of general social deprivation. The people who move out of the most depressing and frightening areas are those who are in the position to do so. The most underprivileged groups are forced to withdraw from social interaction in their immediate environment. In this sense the most worrying result of this study was that fears had increased most among the well-to-do groups of high unemployment areas.

KEY WORDS:

Residential areas, differentiation, unemployment, income, fear of crime, perceived insecurity, urban study, Finland